

Inhoud

I

- 11 ...
- 13 Steden en herinnering ♦ 1
- 14 Steden en herinnering ♦ 2
- 15 Steden en verlangen ♦ 1
- 16 Steden en herinnering ♦ 3
- 18 Steden en verlangen ♦ 2
- 19 Steden en tekens ♦ 1
- 21 Steden en herinnering ♦ 4
- 23 Steden en verlangen ♦ 3
- 25 Steden en tekens ♦ 2
- 26 Ragfijne steden ♦ 1
- 27 ...

♦

II

- 31 ...
- 34 Steden en herinnering ♦ 5
- 36 Steden en verlangen ♦ 4
- 38 Steden en tekens ♦ 3
- 39 Ragfijne steden ♦ 2
- 40 Steden en uitwisseling ♦ 1
- 41 ...

III

- 45 ...
- 47 Steden en verlangen ♦ 5
- 49 Steden en tekens ♦ 4
- 51 Ragfijne steden ♦ 3
- 53 Steden en uitwisseling ♦ 2
- 55 Steden en ogen ♦ 1
- 57 ...

♦

IV

- 61 ...
- 63 Steden en tekens ♦ 5
- 65 Ragfijne steden ♦ 4
- 66 Steden en uitwisseling ♦ 3
- 68 Steden en ogen ♦ 2
- 69 Steden en de naam ♦ 1
- 71 ...

♦

V

- 75 ...
- 77 Ragfijne steden ♦ 5
- 78 Steden en uitwisseling ♦ 4
- 79 Steden en ogen ♦ 3
- 80 Steden en de naam ♦ 2
- 82 Steden en doden ♦ 1
- 84 ...

VI

- 87 ...
- 89 Steden en uitwisseling ♦ 5
- 91 Steden en ogen ♦ 4
- 93 Steden en de naam ♦ 3
- 95 Steden en doden ♦ 2
- 97 Steden en de hemel ♦ 1
- 99 ...

VII

- 103 ...
- 105 Steden en ogen ♦ 5
- 106 Steden en de naam ♦ 4
- 109 Steden en doden ♦ 3
- 111 Steden en de hemel ♦ 2
- 113 Continue steden ♦ 1
- 116 ...

VIII

- 121 ...
- 124 Steden en de naam ♦ 5
- 126 Steden en doden ♦ 4
- 127 Steden en de hemel ♦ 3
- 128 Continue steden ♦ 2
- 129 Verborgten steden ♦ 1
- 131 ...

IX

135 ...

139 Steden en doden ♦ 5

142 Steden en de hemel ♦ 4

144 Continue steden ♦ 3

146 Verborgen steden ♦ 2

148 Steden en de hemel ♦ 5

150 Continue steden ♦ 4

152 Verborgen steden ♦ 3

154 Continue steden ♦ 5

156 Verborgen steden ♦ 4

158 Verborgen steden ♦ 5

161 ...

♦

163 Calvino's *Onzichtbare steden*: uit liefde voor de stad

Het is niet gezegd dat Kublai Khan alles gelooft wat Marco Polo vertelt als hij de op zijn verkenningmissies bezochte steden beschrijft, maar zeker is dat de Tatarenkeizer aandachtiger en nieuwsgieriger naar de jonge Venetiaan blijft luisteren dan naar al zijn andere gezanten en verkenners. In een keizersleven is er het moment dat volgt op de trots dat we onmetelijke gebieden hebben veroverd, op het weemoedige en opluchtende besef dat we weldra zullen afzien van de poging ze alle te kennen en te begrijpen; een gevoel van leegte dat ons op een avond overvalt, bij de geur van de olifanten na de regen en van de afkoelende as van sandelhout in de vuurschalen; een duizeling die de rivieren en bergen doet trillen op de vaalbruine ronding van de wereldkaarten waarop ze staan afgebeeld, de missiven oprolt waarin nederlaag op nederlaag van de laatste vijandige legers wordt verkondigd, en de zegellak verbrokkelt van faamloze koningen die om bescherming door onze oprukkende legers smeken, in ruil voor een jaarlijkse afdracht van kostbare metalen, gelooiden huiden en schildpadschilden. Het is het wanhoopsmoment van de ontdekking dat het rijk dat ons het wonder der wonderen had geleken, een puinhoop is met kop noch staart, dat zijn verderf al te welig tiert om door onze scepter te worden uitgeroeid, dat de triomf over vijandelijke vorsten ons tot erfgenamen heeft gemaakt van hun gestage ondergang. Alleen in de verslagen van Marco Polo kon Kublai

*Khan, door de op instorting staande muren en torens heen, een
ragfijn patroon ontwaren, zo subtiel dat het aan de kaken van
de termieten ontsnapt.*

STEDEN EN HERINNERING ♦ 1

De sterveling die daarvandaan drie dagen richting levant reist, komt uit bij Diomira, een stad met zestig zilveren koe-pels, bronzen standbeelden van alle goden, met tin geplaveide straten, een kristallen theater, een gouden haan die elke ochtend boven op een toren kraait. Allemaal schoonheden die de reiziger al in andere steden heeft gezien. Maar wat deze stad onderscheidt is dat wie er op een septemberavond aankomt, als de dagen korten en boven de deuren van de eettentjes de veelkleurige lantaarns alle tegelijk oplichten en een vrouwenstem 'oh!' roept vanaf een terras, jaloers wordt op eenieder die daarbij beseft zo'n avond al eens eerder te hebben beleefd, en toen gelukkig te zijn geweest.

STEDEN EN HERINNERING ♦ 2

Als een sterveling langdurig te paard door de wildernis draaft, gaat hij naar een stad verlangen. Eindelijk bereikt hij Isidora, een stad waar de draaitrappen van de huizen met draaischelpen zijn bedekt, waar volgens de regelen der kunst violen en verrekijkers worden vervaardigd, waar een vreemdeling die tussen twee vrouwen twijfelt altijd een derde vindt, waar hangevechten ontaarden in bloedige knokpartijen tussen de gokkers. Aan dit alles dacht hij toen hij naar een stad verlangde. Isidora is dus de stad van zijn dromen, met één verschil. In de gedroomde stad was hij jong; in Isidora komt hij op late leeftijd aan. Op het plein staat het muurtje van de ouderen die de jeugd voorbij zien gaan; hij zit naast hen in het rijtje. De verlangens zijn al herinneringen.

STEDEN EN VERLANGEN ♦ 1

Over de stad Dorotea kan op twee manieren worden gesproken. Je kunt zeggen dat op haar muren vier aluminium torens staan naast zeven poorten met ophaalbruggen over de gracht, waarvan het water uitstroomt in vier groene kanalen die de stad doorsnijden en in negen wijken verdelen, elk met driehonderd huizen en zevenhonderd schoorstenen; en dan met deze gegevens – in aanmerking nemend dat de huwbare meisjes van een wijk met jongens van andere wijken trouwen en hun families handelswaar uitwisselen waarop elk het monopolie heeft: bergamot, kaviaar, astrolabia, amethist – berekeningen maken om willekeurig wat te weten te komen over de stad in het verleden het heden de toekomst. Of je kunt zeggen wat de kameeldrijver die me erheen bracht vertelde: ‘Ik kwam hier in mijn prille jeugd aan, op een ochtend, massa’s mensen snelden door de straten naar de markt, de vrouwen hadden mooie tanden en keken je recht aan, drie soldaten speelden klaroen op een podium, aan alle kanten draaiden er wielen en zwaaiden er kleurige banieren. Voorheen kende ik niets anders dan woestijnen en karavaansporen. Die ochtend in Dorotea voelde ik dat er geen levensgeluk was dat ik niet verwachten kon. In de jaren daarna tuurden mijn ogen weer over woestijnvlakten en karavaansporen; maar nu weet ik dat dit slechts een van de vele wegen is die zich die ochtend in Dorotea voor me openden.’

STEDEN EN HERINNERING ♦ 3

Het zal vergeefse moeite zijn, edelmoedige Kublai, om je de stad Zaira met de hoge bastions te beschrijven. Ik zou je kunnen vertellen hoeveel treden de trappen van de straten tellen, wat de kromming van de arcaden is, welk soort zinken platen op de daken ligt; maar ik weet al dat ik je daarmee niets zou zeggen. Niet dit maakt de stad tot wat zij is, maar de relatie tussen de maten van haar ruimte en de voorvallen uit haar verleden: de afstand van de grond tot een lantaarn en de bungelende voeten van een opgehangen indringer; de draad van de lantaarn naar de balustrade ertegenover en de slingers die het parcours van de koninklijke bruidsstoet sieren; de hoogte van die balustrade en de sprong van de echtbreker die er bij dageraad overheen klimt; de helling van een dakgoot en een paraderende kat die datzelfde raam binnenglipt; de richtas van de plotseling van achter de kaap verschenen kanonneerboot en de kogel die de dakgoot vernietigt; de scheuren in de visnetten en de drie oude mannen die zittend op de pier de netten herstellen en elkaar voor de zoveelste keer vertellen over de kanonneerboot van de indringer, naar verluidt een buitenechtelijke zoon van de koningin, die daar op de pier te vondeling was gelegd.

Met deze golf die uit het geheugen terugvloeit, zuigt de stad zich vol als een spons en dijt ze uit. Een beschrijving van het huidige Zaira zou het hele verleden van Zaira moeten bevat-